

Kallhälls gamla skola

I höst fyller Kallhälls – även kallad Bolinders - gamla skola 100 år. Skolan startade som en enskild skola av företaget J. & C. G. Bolinders Mekaniska Verkstads AB. Bolinders hade 1906 köpt Kallhälls gård för att anlägga en fabrik på platsen. När produktionen kom igång och inflyttningen till Kallhäll tog fart behövdes en skola för de anställdas barn. Den närmaste skolan låg vid Aspnäs i Jakobsberg, en rejäl promenadväg bort. En av de drivande krafterna bakom den nya skolan var Erik August Bolinder, verkställande direktör i Bolinders. Han kom att sätta en stor prägel på Kallhäll, som byggdes upp enligt ett patriarkaliskt mönster med de gamla brukssamhällena som förebild. Därför kom Bolinders inte bara att bekosta skolbygget utan också driften vid skolan, inklusive lärarinnornas löner. Efter Erik August Bolinders död 1930 övertogs ansvaret för Kallhälls skola av Järfälla församling. En sådan lösning hade diskuterats redan fem år tidigare, men kom alltså till stånd först efter Erik August Bolinders frånfalle.

Konjunkturen påverkade skolan

När skolan startade i september 1909 var barnantalet 38 elever, både småskole- och folkskoleelever. Fem år senare nåddes en topp då inte mindre än 94 barn var inskrivna i skolan. Antalet skolbarn följde företagets konjunkturen, desto bättre det gick för Bolinders, desto mer arbetskraft behövdes och desto fler flyttade till Kallhäll. Under 1920- och 30-talen låg barnantalet ganska konstant mellan 50 och 65, men i början av 1940-talet sjönk barnantalet och folkskoleeleverna flyttades över till Aspnässkolan i Jakobsberg.

Genom inflyttningen till Kallhäll under 1940-talets slut, när Bolinderbyn och Trehörningen stod klara, följt av Rondellen några år senare, steg barnantalet i Kallhäll återigen. 1952 invigdes Kallhälls nya skola – Ulvsätterskolan - och eleverna började där istället. Bolinders använde sedan lokalerna i den gamla skolan som kontor fram till 1956. Efter Bolinders

Kallhälls gamla skola. Folk- och småskolans elever framför skolan. Lärarinnan Hanna Nilsson syns längst bak till vänster i bild. Foto: Järfälla kommuns bildarkiv.

kom Maskinverken som en tid hade ritkontor här.

Skolan moderniseras

Någon gång i mitten på 1950-talet moderniserades skolan. De största förändringarna skedde exteriört då fasaden putsades i en gulbeige nyans samtidigt som fönstersättningen gjordes om och de kvarvarande fönstren förminskades. Men det som då förmodligen upplevdes som en bra standardhöjning har vi idag svårt att uppskatta, eftersom skolan blev så förändrad i förhållande till sitt ursprungliga utseende. Kanske är detta det eviga dilemma? Vi har ofta svårt att se värdena i byggnader som ligger oss nära i tiden, men ju äldre de blir desto mer intressanta blir de för oss. Rivningarna i Klarakvarteren under 1960- och 70-talen - och för den delen också i många andra svenska städer - är väl fortfarande de bästa exemplen på detta förhållande.

Lokaler med många syften

Kallhälls skola var från början inspirerad av den nationalromantiska arkitekturen. Fasaden var klädd med omväxlande liggande och stående träpanel som målats faluröd och med vita fönsteromfattningar. I bottenvåningen fanns en rad höga fönster åt söder, så att de båda skolorna skulle få rejält

med ljus. Den ena salen var för folkskolan och den andra för småskolan. På vinden fanns två lägenheter för lärarinnorna. Folkskolelärarinnan hade tre rum och kök, medan småskolelärarinnan fick nöja sig med två rum och kök. Till skolan hörde också en jordkällare och ett "klosetthus" för eleverna. Båda är dock rivna sedan länge.

Hanna Nilssons väg

Den lärare som förknippas med Kallhälls gamla skola är med all rätt Hanna Nilsson. Redan 1914 började hon sin tjänstgöring och hon blev kvar till sin pension 1955. Hon blev Kallhälls elever trogen i drygt 40 år och är än idag ihågkommen av sina gamla elever. När de drog vägarna i det nya området Bolinders strand namngavs så fick Hanna Nilsson en väg uppkallad efter sig.

Idag har Järfälla Konstforum utställningslokal och ateljéer i bottenvåningen på den gamla skolan och på övervåningen finns ytterligare konstnärateljéer. Dock pågår det diskussioner om en förnyelse av Kallhälls centrum och vad det kommer att innebära för skolan återstår att se. Men i september blir det i alla fall öppet hus och hundraårskalas!

*Ingrid Kennerstedt Bornhall
Järfälla Kultur*